

Сотер М.В.

аспірант

Херсонського державного університету

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

The theoretical aspects of “intercultural communication” as a pedagogical problem are examined in the article. The concepts “communication”, “culture”, “intercultural communication” are viewed. The author of the article underlines that future specialists should be prepared for an effective interaction with a foreign partner.

Keywords: communication, culture, intercultural communication.

Процес глобалізації, що розвивається у даний час, призводить до розширення взаємодій різних країн, народів і їх культур. Вплив здійснюється за допомогою культурних обмінів і прямих контактів між державними інститутами, соціальними групами, громадськими рухами, шляхом наукового співробітництва, торгівлі, туризму. Нині спілкування з іноземцями стає реальністю, а зіткнення з представниками іншої культури входить у наше повсякденне життя.

Галузь освіти також стає все більш відкритою до міжкультурної комунікації: науково-педагогічні працівники, вчителі, студенти, учні активно беруть участь у міжнародних освітніх, науково-дослідницьких проектах та грантах, програмах підвищення кваліфікації, а також програмах міжнародного академічного обміну.

Вагому роль у процесі міжкультурної комунікації відіграє мова, яка виступає мостом взаєморозуміння і взаємодії між представниками різних культур. Проте без сформованого толерантного міжкультурного бачення світу, знання мови практично не дає ефективного результату.

Звідси виникає нагальна потреба переорієнтувати педагогічну, методичну, лінгвістичну науки на проблему міжкультурної комунікації, а точніше, на проблему формування у студентів здатності ефективно брати в ній участь, будувати взаємовигідний діалог між представниками різних

культур і країн, суб'єкт-суб'єкту конструктивну взаємодію з усіма представниками сучасного широкомасштабного життєвого простору.

Нині міжкультурна комунікація є предметом досліджень багатьох учених М. Бахтіна, В. Біблера, Ю. Лотмана та ін. Осмисленню ролі усунення бар'єрів та міжкультурного непорозуміння у процесі спілкування сприяють роботи В. Кан-Калика, О. Садохіна. Значимість полікультурної освіти розглянута у працях М. Анбера, Дж. Бенкса, О. Джуринського та інші.

Потенціал міжкультурної взаємодії та міжкультурного спілкування у навчанні і вихованні розкрито в працях Ф. Бацевича, В. Євтуха, Н. Калашнік, В. Кузьменко, Д. Мацумото, О. Садохіна, Ф. Стродбека, Е. Холла та ін. Особливо інтенсивне поширення міжкультурна комунікація отримала у практиці викладання іноземних мов. Значний внесок у дослідження інтеграції компонентів культури у процес навчання іноземним мовам внесли Г. Дев'ятова, В. Костомаров, А. Солодка, С. Тер-Мінасова, І. Халеева та ін.

Міжкультурна комунікація як наука почала активно розвиватися з 80-х років минулого століття. Вагомий вклад у вивчення даного поняття зробив американський вчений антрополог Едвард Холл (Edward Hall) представник і зачинатель Інституту служби закордоном (Foreign Service Institute) у 1946 році та лінгвіст Джордж Трейджер (George Trager), які у дослідженні 1954 року «Культура як комунікація» («Culture as Communication») уперше запропонували для широкого вживання термін «міжкультурна комунікація», що буквально означало специфіку відносин між людьми різних культур. Згодом Едвард Холл ґрунтовно дослідив основні положення та ідеї міжкультурної комунікації у праці 1959 року «Німа мова» («The Silent Language») та розкрив тісний взаємозв'язок між культурою і комунікацією [5, с. 212].

Активне вивчення проблем міжкультурної комунікації почалося наприкінці минулого століття, однак аналіз її педагогічної складової відстає від досліджень філософських, соціологічних, лінгвістичних аспектів і

потребує осмислення з точки зору готовності студентів до міжкультурної комунікації.

Узагальнюючи результати сучасних досліджень у рамках міжкультурної комунікації [1; 2; 3; 4], можемо виокремити визначальні фактори, що вимагають цілеспрямованого формування у молодих людей готовності до міжкультурної комунікації: а) глобальні процеси, притаманні сучасному етапу розвитку культури й освіти, стимулюють розширення міжнародних зв'язків, мобільність між навчальними закладами, організаціями; б) зросла міграція населення, яка призводить до створення полікультурного середовища як характерної реалії сучасної не лише української, але й світової дійсності.

Так, комунікація, учасниками якої є представники різних культур, отримала назву «міжкультурна комунікація» [1, с. 82-83]. Е. Верещагін, В. Костомаров під даним терміном розуміють адекватне взаєморозуміння двох учасників комунікативного акту, які належать до різних національних культур [2, с. 26]. В даному визначенні спеціально підкреслюється наявність «адекватного взаєморозуміння», інакше міжкультурна комунікація, міжкультурний діалог відбутися не можуть. Водночас, правильність комунікації означає, що обидва суб'єкти взаємодії – приписують змісту повідомлення однакове значення.

С. Тер-Минасова визначає міжкультурну комунікацію як спілкування людей, що представляють різні культури [4, с. 14]. При цьому основним аспектом такої комунікації дослідниця розглядає мовну взаємодію.

Взаємозв'язок мови і культури С. Тер-Минасова вбачає в чотирьох аспектах. По-перше, мова, з погляду вченої, є відображенням культури, оскільки відображає реальний світ, що оточує людину, самосвідомість народу, менталітет, національний характер, умови і спосіб життя, традиції, звичаї, мораль, систему цінностей, світовідчуття, бачення світу. По-друге, мова є засобом збереження культурних цінностей – у лексиці, у граматиці, в ідіоматиці, у прислів'ях, приказках, у фольклорі, у художній і науковій

літературі, у формах письмового й усного мовлення. По-третє, мова сама є безпосереднім носієм культури, оскільки передає скарби національної культури з покоління в покоління. Оволодіваючи мовою, людина засвоює разом з нею і узагальнений культурний досвід попередніх поколінь. Нарешті, мова формує особистість людини, носія мови, через закладене у мові бачення світу, менталітету, ставлення до людей та інше, тобто через культуру народу, який користується цією мовою як засобом спілкування. [4, с. 14]

Виходячи із розуміння змісту міжкультурної комунікації як процесу спілкування (вербального і невербального) людей (груп людей), які належать до різних національних лінгвокультурних спільнот [1, с. 82-83], можна виокремити основні ознаки рівня її розвитку[3,с. 87]:

- психологічну готовність до співпраці з представниками інших культур;
- відкритість до пізнання чужої культури та сприйняття психологічних, соціальних та інших міжкультурних відмінностей;
- уміння розмежовувати колективне та індивідуальне у комунікативній поведінці представників інших культур;
- володіння набором сучасних комунікативних засобів;
- здатність змінювати поведінкові моделі спілкування в залежності від ситуації;
- дотримання норм етикету у процесі комунікації;
- готовність долати соціальні, етнічні та культурні стереотипи.

Даний перелік ознак розвитку міжкультурної комунікації має бути одним з ключових при підготовці студентів до міжкультурної взаємодії, що дозволить комплексно підготувати майбутніх фахівців до спілкування між представниками різних культур, сприятиме формуванню взаєморозуміння, толерантного ставлення до культури партнерів по комунікації, забезпечить успішну адаптацію особистості до іншої культури, спільної продуктивної діяльності та співробітництва.

Звідси випливає, що поряд з вирішенням обов'язкових завдань навчального характеру, сучасна освіта зобов'язана створювати умови для розвитку особистості студента, у тому числі для формування готовності майбутнього фахівця до міжкультурної комунікації як найважливішого чинника його повноцінної соціалізації та самореалізації у сучасному суспільстві.

Література

1. Бацевич Ф. Словник термінів міжкультурної комунікації / Ф. Бацевич. – К. : Довіра, 2007. – 205 с.
2. Верещагин Е. М. Язык и культура / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. - М.: Русский язык, 1990. – 247 с.
3. Садохин А.П. Введение в теорию межкультурной коммуникации: учебное пособие / А.П. Садохин. – М.:КИОРУС, 2014. – 254 с.
4. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация: [учеб. пособие] / С. Г. Тер-Минасова. – М.: Слово, 2000. – 624 с.
5. Hall Edward T. The Silent Language/ Edward T. Hall. - Garden City, N.Y.: Doubleday, 1959. – 240 p.